

դեռ քանի որ «Նոր-Գար»-ը չէր ծընուել, նրա խմբագրի ամեն մի հարցի վրայ զբաղ առաջնորդող յօդուածները մեծ համակրութեամբ կարգադրուած էին, բայց երբ նրա խմբագրութեամբ լոյս տեսաւ «Նոր-Գար»-ը, նրա հակառակորդները, մասնաւոր մի քանի ձուլից նոր դուրս եկած ջաշկը-ճուշկները իրենց կողմէն առաջնորդները սերտը շահեցնելու համար սկսեցին զինուել նրա դէմ իրենց կեղծ և անիմաստ դատողութիւններով, որով և ցոյց տուին իրենց փարիսէյցիութիւնը և անազնուութիւնը, խեղճները և ճշմարտախօսները երբեք չեն յուսահատուի, երբ համոզուած են, որ յիմարները և ստալսոսները դրանից աւելի չի կարելի սպասել և պահանջել:

Ասացի որ ճշմարտութիւնը միշտ հարկաւոր է երեւան հանդէս և ինչպէս կարելի է լռել այն բանի դէմ, ինչ որ ստուի է և կեղծ է:—Ահա այստեղից էլ մի յօդուածագիր պարտն «Մշակ» լրագրի № 40-ում զօր էր տուել իւր գլխին և երազական դատողութիւններ էր տալիս անեղծ թէ «Հասկացող դասը ցանկանում է Ներսէսին բարձրած տիտները կաթողիկոսական Աթոռի վրայ»: Ահա ձեռք կենդանի սուտ: Թող ցոյց տայ այդ յօդուածագիր պարտն թէ ո՞րք են այդ ցանկացող անձինք հասկացող դասից, որքան ծանօթ են Ներսէսի գործունէութեան հետ և թէ որքան յարմարաւոր է մեր ուսումնական համար նորին սրբութեան կաթողիկոսական աթոռին վրայ բարձրելու: Նի՞ժէ ամեն մի անկենդան մեր յիշած թղթակցի նման աղբակի խեղճ և ճշմարտ դատողութիւններ են տալիս, ստեղծելով «Հասկացող դասը» և «Ներսէսին ցանկացողները», էլ կարծեմ աւելորդ կը լինէր թեմական պատգամաւորներին ժողովը ս. էջմիածնում:

Կեղծ դատարարի տէր մարդիկ, թող զիջեցե՛ք Աստուծոյ սիրոյն համար այդ սուտ մարգարէութիւնները ընդունեցե՛ք և համոզուեցե՛ք, որ Հասկացողը և չը հասկացողը ընտրելին և ընդունելին նա է կաթողիկոսութեան համար, որին ընտրուած թեմական պատգամաւորները ձայները բազմութեամբ կ'ընտրեն կաթողիկոս մայիսի 7-ին ս. էջմիածնում:

Մենք ոչ մի կաթողիկոսացուի հակակիւր չենք:

Թող Վասպուրական երկրի Վանքի կեղծ երազական կարծիքները թողած իրենց վրտերը, արեն «Նոր-Գար»-ը և երկխոսական հեռագրներն տան «Արձազանք» շաբաթօրէի, իսկ մենք «Նոր-Գար»-ը այրած մոխիր կը լսեմենք և օրգական նշխարք պատրաստելով սրբութեամբ կը պահենք մեր ծոցումը մինչև մեր մահուան վերջին շունչը:

Ճշմարտախօս

30 Ապրիլ

Սղխախ

ԹԵՂԵԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԲԱՅՈՒՆ, 29 Ապրիլ.—Կարգաւոր «Նոր-Գար»-ի 61 համարում պ. Տէր-Գրիգորեանի իւր կազմած խմբով Բագու գայւ. մասին լուրը, ուրախացանք, մանաւանդ, ինչպէս երեւում էր «Նոր-Գար»-ից, որ թատրոնական ըջպերտաւոր կազմուած պէտք է լինէր ընտել սկէսաներից՝ աւելի ուրախութիւն էր:

Պ. Տէր-Գրիգորեանը արդէն երկրորդ անգամն է որ գալիս է Բագու ներկայացումներ տալու: Առաջին անգամ եկաւ լուսնուարին և տուեց միայն երկու ներկայացումներ:

Այժմ առաջին ներկայացումն տեղի ունեցաւ Թաղեանի նորակազմից թատրոնում, ամսօր 15-ին, պիէսաներն էին՝ «Յանցաւորներ» կոմէդիայ երեք արարուածով, հետ. Կիտոյէ, «Շուշանիկ» օդ-

բերութեան երրորդ արարուածը, որ տեղ Շուշանիկի դերը կատարեց Տ. Ջաբէլ, «Խեչոյի թուղը» վազմելու մէկ արար. լիտոյ եղաւ «Ջաւեղ»:

Ներկայացումներն անցին նոյն թատրոնում, ամսօր 22-ին, մասնակցութեամբ Տ. Վարձկեանի, «Ժողէֆ» Փարիզի շրջմուկը, կոմէդ. 2 արարուած, որտեղ «Ժողէֆ»-ը դերը կատարեց Տ. Փարաւան Տէր-Գրիգորեանը (այստեղ չ'մոռանամ լինել որ «Ժողէֆ» շատ էին կրճատել): «Խաթաբայ» կոմ. 4 արարուած, Սունդուկեանի:

Ներկայացումներն քաւական յաջող են լինում, բայց ժողովուրդն բոլորովին սառն է վերաբերում դէպի պ. Տէր-Գրիգորեանը: Կ'սխալուեմ եթէ ասեմ, դէպի թատրոնական դործը, ոչ, Բագուն առհասարակ գիտէ զնահատել թատրոնը և դերասանին վարձատրել, ինչպէս նա ցոյց է տուել ամեն ժամանակ: Թողնենք հեռուն, պ. Սաֆրազեանի ներկայացումները, գանք ներկային, որ միշտ սերով յաճախում են մեր թատրոնասէրները ներկայացումները: Պ. Տէր-Գրիգորեանն էլ, որ մի քանի թատրոնասէրների մասնակցութեամբ, թէ բարեգործական նպատակով և թէ իւր օգտին տալիս էր ներկայացումներ, Բագուն առատաձեռնութեամբ վարձատրում էր նրան, և արդարեւ ոչ դերասանն կամ դերասանուհին է, որ Բագունը դժգոհ լինէր զուր գնացում:

Ինչ վերաբերում է պ. Տէր-Գրիգորեանին, նրա ներկայացման ժամանակ թատրոնը դատարկ է լինում և ինչպէս վկայում է նոյն ինքն, ունեւում է դէֆիցիտ, չի էլ ծածկում ծախքը:

Յաւախ է, որ Բագուն Հասարակութիւնը չէ յաճախում նրա ներկայացումներին և իրականութեամբ, աւելի վճատեցնում է. Բագուն որ կարող է մշտական խումբ պահել և վարձատրել, այժմ սառնութեամբ է մոտենում դէպի պ. Տէր-Գրիգորեանի մի քանի ներկայացումները: Բայց դժուար չէ մասամբ բացատրել այս սառնութեան պատճառը: Պ. Տէր-Գրիգորեանը չ'գիտեմ ինչ է տեսել «Վազմելու» կոմէդիայ, կատարողները չ'ընկերել, մէջ: Թէ առաջ եկած ժամանակ և թէ այժմ մենք մի գրամայն երես չը տեսնեք: Առհասարակ բազուցին չէ սկսում այդ տեսակ պիէսաները: Այստեղ շատ են սիրում, մանաւանդ մեր կիսանքից պատմական պիէսաները, Խօսքս Հասարակութեան համար կոսեմ որ, երբ պ. Տէր-Գրիգորեան ներկայացրեց «Շուշանիկ» պատմական ողբերգութիւնը, թատրոնում, տեղ չկար, չ'նայելով որ ամեն տարի համարեալ կրկնվում է դա, և հաւատացած են եթէ նորից գինն այդ պիէսան, կրկին տեղ չի լինել թատրոնում: Խօրհուրդ կը տայի պ. Տէր-Գրիգորեանին ըջպերտաւոր և փոփոխութիւններ անել, ապա թէ ոչ միտածով կ'ընտելանայ, որ ցանկալի չէ և հարկէ: Մէկ բան էլ, որ Տ. Ջաբէլը իւր անպաւանդ համաձայն դերերն մէջ չէ երևում, ժողովուրդն աղպէս սառնութեամբ վերաբերելուն մէկն էլ, թող ինչ պ. Տէր-Գրիգ. իւր «առաջին անգամ Բագու եկած ժամանակ, վերջին ներկայացման ժամանակ, ժողովուրդն կիսանքից պատկերներ պատմելիս, այն շունթն էր, որ անէկդոտով արձակեց դէպի հայ հոգեւորականութիւնը: Վաղը, ամսօր 30-ին տալու են ի նպաստ պ. Տէր-Գրիգորեանի «Կեցողականական վարժարան» կոմ. 3 արար. և «Տիկնիկ» նրան սպասում է՝ լուր. մէկ ար. թատր. Բագունի վրէժը: Պա.

*) Պէտք է ճշմարտ աղբակս լինի, որ կոմիկ դերասանը ողբերգութիւն է ներկայացնում: Պ. Տէր-Գրիգորեանը լաւ կանէ, որ կցիտոր պիէսաներն թողնէ և ինչպէս ժողովուրդին ցանկանում է զբաղմաներ ներկայացնել: Խմբ.

Ա. Խ. Ա. Յ. Ա. Յ. 23-ին ապրիլ.— Այս օրերս լսեցինք Հասարակ տղերքից, որ տեղուս հայ-կաթողիկոս պ. Աստուածածնայ եկեղեցում ծագած վէճին մասին հայախօսները ներքին գործող միջնորդին ուղարկուած խնդրագիրը քննուել է և վճռուել յօգուտ հայախօսներին: Այս մասին «առանձին նամակաւ տեղեկութիւն է ստացել և քաղաքիս յայտնի մի անձն:

Լուում ենք նոյնպէս, որ Սարատովի եպիսկոպոս Պարսե Յոստմանը մայիսին ճանապարհորդելու է դէպի Կովկաս: Այս առաջին անգամն է, որ կաթ.-հայերն ժամանակաւոր լատին եպիսկոպոսը, վերջապէս, կամենում է այցելել իրեն յանձնուած բոլորովին անձամբ հօտը:

Բաղաբի շրջակայ գիւղերում տարածուել է ակիթ (վարցաբ) հիւանդութիւնը: Սաղէն և Սոխէպ գիւղերից բաւական զօհեր գնացին յիշեալ հիւանդութեան վերջինից 3 օրուայ մէջ 9 հոգի սարսափելի հիւանդացան, երեքը արդէն մեռան, որոնց թվումն էր և նոյն գիւղի քահանայն: Կառավարութեան կարգադրութեամբ յիշեալ գիւղերից ոչ ոքին չէ թույլատրուում գնալ քաղաք: Նոյն լոյս քաղաքին հին մասում, որտեղ բնակվում են վրացիք և հօթալք, շատերը վարակուած են տիֆով:

Տեղուս հոգ. կառավարութեան բաղմաթիւ գեղծումները, որոնք վերջին ժամանակներում կատարվում էին հրապարակաւ և բոլորովին յայտնի կերպով, վերջապէս դարձեցին կաթ.-հայերին երկարատեւ խոր քննից: Նրա 10 տարուայ անդամներին արած գեղծումները այսօր հաղիւ տեսնում է ժողովուրդը և բոլոր բարձրացնում նրա դէմ: Ժողովուրդն արամաղութիւնից կարելի է եղբակցեցնել, որ վաղորօք Ախալցխայ գաւառից հոգ. կառավարութեան վերայ բողոքագիր ուղարկուել Սարատովի եպիսկոպոսին: Թէ Ախալցխայ և թէ Ալեքսանդրապոլի կաթ.-հայերն հոգեւոր կառավարութեան ինքաշնչումն են խնդրում: Յուսով ենք, որ ժողովուրդը իւր կարծիքն և խնդրքն վերայ հաստատ է մտնում և վաղ օրով ձեռնամուկ է լինում նրա իրաւորմանը: Որքան իրաւացի է ժողովուրդն խնդրքը, անքան ցանկալի է նրա իրաւորումը, բայց և այնպէս շատ զարմանալի է որ Անդրկովկասում մօտ 60 հայ-կաթողիկ հոգեւորականներից միայն 8 քահանայ վերախօս լինեն և այդ 8-ից երեքը հոգ. կառավարութեան անդամներ լինեն: Այս հանգամանքը երեւի Սարատովի եպիսկոպոսին նոյնպէս զբաղեցրել է, որ օրերումս անդամները մէկը հրաժարելով նրա տեղ մի հայախօս քահանայ է նշանակել: Բայց հոգ. կառավարութիւնը, ինչպէս շատ անգամ խաբել է եպիսկոպոսին, այս անգամ էլ կամենում էր նոյնը անել, եպիսկոպոսն այդ մասին ուղարկած ծանուցագիրը երեք ամիս պահելուց լիտոյ, յիշեալ քահանայի վերայ անթիւ պարկաւորութիւններ բարեբուլ և միանգամայն ցոյց տալով որ նա բոլորովին անտեղեակ է և անընդունակ և նրա պաշտօնավարութիւնից ժողովուրդն մէջ անթիւ մեծամեծ խռովութիւններ է ծագում, մի առանձին խնդրագրով դիմում է եպիսկոպոսին, որն այս վերջին վէճերից և հայ-կաթողիկներից մէջ ծագած խռովութիւնները յայտնի լինելով հոգ. կառավարութեան հոգին, 8 օրից եպիսկոպոսը կրկնաժանուցագրով հրամայում է հոգ. կառավարութեան անդամաց կոտորել իւր հրամանը. կարծելով որ այս անգամ էլ իւր ծանուցագիրը դանդառնուել է, որ անհաւատարմութիւն էր յայտնում է ինչպէս քահանային իւր կարգադրութիւնը, որը անցեալ օր ներկայացաւ հոգ. կառավարութեան: Այս աղպէս լինելուց լիտոյ, աղտը է

յուսակ, անշուշտ, որ մի մասնաւոր բողոքագրով կարելի է յեղաշրջել հոգ. կառավարութիւնը, հին անդամներն տեղ նորերը ընտրելով, որով Անդրկովկասի կաթողիկ համայնքը ազատուում է և վերջին շունչ է քաշում, մինչև իրենց համար մի առանձին հայ կաթողիկ եպիսկոպոսի նշանակուելը:

Թէպէտ օրերումս մեկնում են Ախալցխայից, բայց չեմ կարող մտքեց հեռացնել տեղուս հայ կաթողիկաց ծխական ուսումնարանի աննախանձիկ թըրաւ գրութիւնը: Իսկ գլխաւոր նպատակ ընտրած լինելով ճանապարհորդութեան միջոցին պատահած կաթ. հայերն գրութիւնը ներկայացնել մեր համարին եղբարց առաջ, յուսով իմ, Մեծ. խմբագիր, որ ինչպէս անցեալին երբ մեր խորհուրդներով և խորախոյս ներով պաշտպան հանգիստացաւ կաթ.-հայերին, այս անգամներս էլ տեղ էք տալիս ձեր պատ. լրագրի անկենդանութեամբ կաթ.-հայերն մասին գրուած լուրերին:

Ախալցխայի Ա. Աստուածածնայ եկեղեցու գաւթում գտնվում է միայրկանի վաքը քարաշէն տեսակի, որը մէջ հաւաքուած են մօտ 40-ի չափ մեծ և վաքը աշակերտներ. նրանում սովորեցնում է մի պանդուխտ կարենցի կապարագործ տերացու, որը Ձըթ-ձեանցի կարգադրութեամբ այժմ ուսուցիչ է յիշեալ ուսումնարանին: Ուսումնարանում աւանդվում է հայոց լեզուի հասարակ ընթերցանութիւն, եկեղեցական երգեցողութիւն և վրաստացութիւն: Ուսուցիչը նահապետական սովորութիւններ մի կիտ անգամ չէ շեղուել՝ վրայուր ձեռնել, աննկարագրելի յիշողներով վարում է իւր պաշտօնը: Զը նայելով դասատան փոքրութեանը, խոնավութեանը և այլ անարմարութիւններին, որոնք առանց այն էլ մեծ վնաս են բերում, խեղճ աշակերտները սովորուած են և ճարից յետոյ վրայուր բանից ոչ պակաս սեփականութիւն: Ճշմարտ, մարդ ակամայ ցուէ. դպրւմ, երբ տեսնում է խեղճ մանուկներն ինչպէս և վատօրէ կազմուածքը, նրանց երեսն դժգոյն գոյնը և անարարներ նախաձեռն, և ի վերջոյ, երբ ծանօթանալ նրանց ստրկական բնաւորութեանը, խեղճը դիպցել են ուսուցչի վրայուր, սակաւ և խոնավ օդայի: Նի՞ժէ կան մի քանի առողջ տղաք, դպանք նորեկներն են, որոնք դատարարաւորում են վաղ ժամանակից ենթարկուել առաջնիկների վիճակին: Թող Ախալցխայի կաթողիկ-հայերը լաւ գիտնան, որ իրենց օրդեքը մի արպիկն ուսումնարանի մէջ աւելի վնաս են կրում, քան թէ մի բան սովորում, թող չը խաբարեն իրենց օրդը եկեղեցում վարժ սասած վրաստացութիւնից, կարծելով որ երկխան բան է սովորել: Թող նրանք աչքի առաջ ունենան և այն հանգամանքը, որ 2—3 տարուց լիտոյ իրենց օրդեքը կը վարակուեն թէ հոգեկան և թէ ֆիզիկական հիւանդութիւններով, թէ պատաւաւորաւոր զուր չը գտնին իրենք: Թող նրանք չը վառահին և բողոքովն ուսումնարանի վրաստեսը՝ Ձըթեանցի կաթին չը թողնեն: Թող նրանք մըտարեւեն Ձըթեանցի արարքը, թող մի անգամ աչքի անցնեն նրա 38 տարուայ պաշտօնավարութեան շրջանը, թող լաւ գնեն և քննեն, որ ոչ մի, գտնէ անընդան օգուտ անգամ չէ տուած նա այդ 38 երկար տարիների ընթացքում: Մի՞թէ չը գիտեն, որ Ձըթեանցի նըման հոգեւորականները երբեք չեն էլ ցանկանում և բողոքովն հակառակ են ժողովուրդի լուսաւորութեան: Որովհետեւ նրանց հարկաւոր է տղէտ, կոյր և անհասկացող մարդիկ, պատարագուց և քառանկից ստուգ պառաւանք, որոնց կարգաւան օգտաւէլ: Այլըն ալը տեսակ վարժապետներն միջոցով Ձըթեանցիները ըմբոստ և կ'որ սերունդ են

պատարասուում, որը անկարող է լինում տեսնել իւր աններելի արարքը: Կըրկնում են, Ձըթեանցիները բողոքովն հակառակ են ժողովուրդի լուսաւորութեան — մինչդեռ իրական բազմաթիւ վաստեղ կան աչքի առաջ հաստատագրուած: Ձըթեանցն է, որ մեր մատաղ սերունդին այլ ուսումնարանում սովորելու արգելում է: Նա է, որ տանից տուն մտնելով համոզում է ծնողներին՝ չը տալ Կըրեգը. հայոց ուսումնարաններում իրենց աղջկաներին, նկարագրելով ուսումնարանը բողոքովն անբարոյական գոյնբով միանգամայն սարսափեցնում է ծնողաց: Բայց մի՞թէ այս վերջին օրերին եղեւթիւնը կենդանի ապացոյց չէ իմ առանձնիքի, որ մի հայ-կաթողիկ երեստաւոր-ուսուցչի, տեսնելով ուսումնարանի անկեղծ գրութիւնը, ցանկութիւն է յայտնում իւր պատմ միջոցից որը մէկ, կամ երկու ժամ նուերէլ, բողոքովն անվարձ, աղքէ մատաղ սերունդի մատուր դարգացման և, երբ ժողովուրդը ուրախութեամբ ընդունում է նրա գովելի միտքը, գիր. Ձըթեանցը դէմ է լինում այդ բանին և իւր սովորութեան համեմատ ման գալով տանից տուն՝ յաջողվում է ժողովուրդից շատերին համոզել՝ չ'ընդունել յիշեալ երեստաւորներ իրենց ուսուցչի:

Անվարձ ուսուցչութիւն և ուսումնարանի վերակացուց այդպիսի ընդգիծութիւն, առանց մի պատճառի... ինչ է նշանակում:—Բարեբաղդաբար ժողովուրդը շատերը լաւ ճանաչելով երկտատարները, չեն թողնում հեռանալ և ընդհանուր ժողովով ընտրում են ուսուցչին, որը այժմ շարունակում է դաստաւորութիւնը:

Շատերը յայտնում են այն կարծիքը, որ Ձըթեանցը անձնական թշնամութեան պատճառաւ (որովհետեւ յիշեալ պարտն մի քանի անգամ լրագրենում) Ձըթեանցի արարքը երեսն է հանել) չէ կամենում նրա ցանկութիւնը յարգել: Բայց ես ասում եմ, որ գլխաւոր պատճառն այն էր, որ յիշեալ երեստաւոր-ուսուցչին շնորհիւ տղաքը դատարարակրում են ոչ իւր նպատկին յարմար... իսկ եթէ ընդունեք էլ առաջինների կարծիքը, դարձեալ դուրս է գալիս իմ ասածը:—«Ձըթեանցիները հակառակ են ժողովուրդի լուսաւորութեան».— Որովհետեւ նրանք անձնական գերադասում են ընդհանուր շահերն և, մի անհատից վրէժ լուծելու համար, պատրաստ են ժողովուրդին թէ նիւթական և թէ բարոյական օգուտները զրկել:

Թող ներքէ մեզ գիր. Ձըթեանց, որ յանդգնում ենք հրապարակ հանել նրա վրաստարար արարքը, և հարկէ, ոչ անձնական հաշիւներից զրկուած: Մենք ասացինք այն, ինչ որ իրողութիւնն է, և եթէ ասածներս մէջ կայ մի սխալ կէտ, յուսով եմք, որ «Նոր-Գար»-ը իւր անկողմնապահ ուղղութեան համեմատ, բայց է անում իւր էջերը, նրա անձնական պատկեր պաշտպանելու համար:

Ճանապարհորդ-հայ

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐԻՍՅԱՅ

(Շարունակութիւն)

Կ. ՊՈԼԻՍ, 1 ապրիլ.— («Նոր-Գար»-ի թղթակից)

Մասին չաւրեւելի դադարումը՝ առանց զանաւորութեան վերացած լինելուն—ինչպէս որ պաշտօնակցութեան ստաշանութիւնը և լրագրական քաղաքավարութիւնը կը պահանջէր, մանաւանդ երբ գնահատուել Հայք երկրի այն մարդասիրական զոհողութիւնները և բարեքը, որ բրած էր Մասիսի վերջին դադարում ժամանակ—հասարակութիւնէն մեղաւորութեան: Մարթնութեան ճշմարտութիւն մը դարձած է ստա, Ներսէս պատ-

երաբեր
նի՞ժէ
պատկեր
ծուծներ
նի՞ժէ
Ներսէս
նոր Կը
բողութե
և աղբ
վրտեր
մարտ
իւրայն
նեց թէ
Հայաստ
ներքէ
Սակա
վաւերա
վաւերա
Ներսէ
պրտէս
Նաւա
սարդէ
նաւ. Ա
կին ուն
մ'ալ օ
թողութ
Կրտա
քննադ
թերթ
թեան
թէ քնն
սուէր,
գերաւ
Հոռու
անտա
ներկայ
չըրաւ
նի՞ժէ
Հայ
չը լինէ
նալ, մի
նալու
Մաս
թմրկա
թաղա
ին սիւ
ձումը
նի՞ժէ
սուլի
ետիս
է պիւ
Ներսէ
չախն
րեն ան
թերը
նեան
նի՞ժէ
Արմա
սէս Վա
էր բաղ
բաւտա
մի՞թէ
լրագր
նի՞ժէ
վրէժ
պի՞ժ
պի՞ժ
բոււ
չիւր վա
նաղան
կիւ տա
Արմա
ղութիւ
իւր 2,0
չունի,
տեսն
նի՞ժէ
մի՞թէ
կաթող
բով, ե
աւար
Ներսէ
երաբ
մը մէ
բարոյ
Նիկող
պիւ ու
այլ ի
թողու
ըն կա
դաւա

Հորուն՝ Հրատարակող Անգլա—հրե-
կական օրգանը՝ Հաղորդում է, որ շուտ

